

УДК 619:579.62

Мазур Т.В., докт. вет. наук, доцент ©**Сорокіна Н.Г.**, канд. вет наук., доцент**Мельник В.В.**, канд. вет наук., ст. викладач*Національний університет біоресурсів та природокористування, Київ***КАФЕДРА ЕПІЗООТОЛОГІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ СПРАВИ. ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ**

Кафедра епізоотології та організації ветеринарної справи НУБіП має цікаву, славу та героїчну історію. Вона тісно пов'язана з діяльністю видатних вчених, серед яких більше 10 докторів наук та близько 30 кандидатів наук. Кафедра тісно співпрацює з різними ланками виробництва агропромислового комплексу. Результатом наукової діяльності є видання підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій.

Ключові слова : історія, кафедра, епізоотологія, інфекційні хвороби.

Кафедра та інфекційна клініка колишнього Київського ветеринарного інституту була організована в кінці 1922 р. Завідування кафедрою було доручено професорові Д. Є. Калкатіну. В ці роки кафедра епізоотології та інфекційна клініка разом з іншими клінічними кафедрами займала територію, де нині знаходиться меблева фабрика ім. Боженка (колишня вул. Бульонська).

Клініки займали приміщення лікарні Товариства захисту тварин та мали кілька спеціально побудованих приміщень. Місце розташування клінік у 20-х роках було околицею м. Києва з невеликими приватними будиночками, що тонули в садах. Вздовж берегів річки Либеді знаходились городи, вигони та неосяжні луки. Населення вулиць, які оточували територію клінік, та прилеглих сіл, утримувало значне поголів'я різної худоби — коней, корів, свиней, кіз, овець, птиці. Це зумовлювало постійне надходження до клінік ветінституту, в тому числі й інфекційної клініки, пацієнтів, що допомагало майбутнім ветлікарям в набутті практичних навичок з діагностики та лікування інфекційних хвороб тварин. Крім цього для проведення практичних занять з епізоотології використовувались і підсобні господарства інституту, розташовані недалеко від Києва.

В період становлення кафедри, крім професора Д. Є. Калкатіна тут працював асистентом В. О. Биков. Про інших співробітників кафедри ніяких даних немає. Слід відзначити, що Д. Є. Калкатін написав перший підручник з епізоотології українською мовою, який було видано в 1931 р. під назвою «Патологія і терапія інфекційних хвороб з епізоотологією».

В 1930—1931 рр. на околиці міста було збудоване нове приміщення епізоотологічного корпусу клінік та добре оснащений стаціонар на 18 боксів для ізолюваного утримання інфекційно хворих тварин. Кафедра епізоотології розмістилась у нових будівлях в 1931 р. і знаходилась в них до початку Великої

Вітчизняної війни (1941 р.). В структуру кафедри в цей час входили: великі лабораторії і манежі для практичних занять та науково-дослідної роботи з продуктивними тваринами, аудиторію для подання лекцій (в неї можна було заводити для демонстрації тварин), окремі лабораторії і кабінети для науковців, допоміжні приміщення. Всі стічні води з інфекційної клініки і лабораторій кафедри епізоотології відводились у спеціальний колектор, де підлягали тотальній дезінфекції і лише після цього потрапляли до загальної каналізаційної системи. Це дозволяло тримати в стаціонарі клініки тварин з різними інфекційними хворобами та провадити досліди, навіть, з особливо небезпечними збудниками. В цілому кафедра епізоотології за забезпеченістю приміщеннями та оснащеністю посідала в довоєнний період одне з перших місць в СРСР серед подібних закладів.

Проте склад викладачів на кафедрі в цей період часто змінювався, що стало на заваді створенню згуртованої епізоотологічної школи в Києві. Після 1931 р. епізоотологію в різний час викладали: Я. С. Сандомирський, який згодом переїхав до Вітебського ветеринарного інституту; співробітники військово-ветеринарної лабораторії Київського військового округу — військовий ветлікар першого рангу Ф. І. Посредник, військовий ветлікар А.М. Лактіонов (нині генерал-майор ветеринарної служби у відставці, професор) та ін.

З 1933 р. завідувачем кафедри епізоотології працював професор Л. С. Гогель, викладацький склад представлений був доцентом К. П. Почечуєвим. З 1935 р. посаду доцента кафедри, а з 1937 р. завідувача кафедри обіймав О. С. Коротич. В 1938 р. кафедра епізоотології поповнилась доцентом К. І. Дмитрієвим, який раніше багато займався вивченням інфекційних хвороб в інституті експериментальної ветеринарії. Згодом склад кафедри поповнився ординатором, а потім і асистентом К. О. Настенком та асистентами С. Є. Момотенко і Г. М. Макодою.

З вересня 1941 по 1944 рр. кафедра епізоотології разом з ветеринарним інститутом перебувала в евакуації в м. Свердловську і функціонувала там у складі ветеринарного факультету регіонального сільськогосподарського вищого навчального закладу. Очолював кафедру доцент К. І. Дмитрієв, який віддавав багато часу ліквідації інфекційних хвороб тварин на Уралі, а також був автором кількох розділів посібника з епізоотології «В допомогу військовому ветврачу» (1942 р.), «Военно-ветеринарный справочник» (1942 р.) та ін.

З 1945 р. керівництво кафедрою епізоотології в м. Києві знову здійснив доцент О. С. Коротич. Викладання дисципліни епізоотології в цей час проводили також доценти К. І. Дмитрієв, асистенти К. О. Настенко та М. І. Горбань. Допоміжний персонал кафедри складали: ординатор Л. П. Погрібняк, лаборанти А. Г. Колесник і М. Ф. Гацанюк, ветсанітар М. У. Жук.

В 1949 р. завідувачем кафедри було призначено професора О. Л. Скоморохова (школа академіка С. М. Вишелеського), а в 1952 р. — доцента К. О. Настенко. В 1954 р. на завідування кафедрою був обраний професор О. К. Щербина, досить знаний фахівець у галузі хвороб риб, який в подальшому очолював кафедру епізоотології до 1968 р. У цей період на кафедрі працювали

доцент К. І. Дмитрієв (в 1963 р. вийшов на пенсію); доцент К. О. Настечко; асистент, а з 1959 р. доцент М. І. Горбань та асистент В. П. Литвин (з 1967 р.). Ординатором кафедри працювали М. О. Довгич та М. Ф. Степенко (з 1955 р.), ст. лаборантом Л. Ф. Павлова та М. Я. Шабельник, ветсанітаром М. У. Жук, ст. препараторами А. В. Левищенко і Ю. Т. Пилипенко.

В 1963 р. до кафедри епізоотології була приєднана кафедра паразитології. В 1969/70 навчальному році кафедра епізоотології і паразитології мала такий склад співробітників з епізоотології: в. о. завідуючого кафедрою доцент І. П. Ревенко, доценти М. І. Горбань і К. О. Настенко, ст. викладач, кандидат ветеринарних наук В. П. Литвин, асистент кандидат ветеринарних наук В. П. Риженко, ординатор М. Ф. Степенко, ст. лаборант Л. Ю. Кучерук, ст. препаратор А. М. Скороход; та з паразитології: доцент О. О. Шевцов, асистенти, кандидати ветеринарних наук Л. Н. Заскінд та В. Ф. Галат, ординатор М. А. Болюра, ст. лаборант Н. Ш. Ситняковська і ст. препаратор Г. Ф. Ситниренко.

На жаль, після 1945 р. значна частина приміщень кафедри епізоотології та стаціонару інфекційної клініки була передана іншим кафедрам ветеринарного і зоотехнічного факультету. Але і в таких умовах кафедра епізоотології і паразитології проводила необхідну освітянську і науково-дослідну роботу, докладаючи максимум зусиль до підготовки висококваліфікованих ветлікарів.

За післявоєнні роки значно збагатився фонд таблиць і наочних посібників, муляжів, препаратів, інструментів і різноманітного обладнання, що сприяло успішному проведенню учбового процесу.

В зв'язку із створенням великих господарств з промисловою технологією утримання тварин, а також в результаті ліквідації або скорочення ареалів неблагополуччя з багатьох інфекційних хвороб тварин, основне завдання викладачів епізоотології помогало у досягненні високого рівня опанування студентами організації спеціальних профілактичних і протиєпізоотичних заходів. З цією метою студенти оволодівали найновішими методами діагностики інфекційних хвороб тварин, переліком найефективніших біопрепаратів, антибіотиків тощо. З цією метою практикувались виїзди студентів у тваринницькі господарства і на птахофабрики під час навчальної практики та практичних занять, заохочувалась праця студентів у ветеринарних лабораторіях, багатомісячна виробнича практика тощо. В навчальному процесі запроваджувалась демонстрація спеціальних кінофільмів та діафільмів, розроблялись плани протиєпізоотичних заходів при різних інфекційних та інвазійних хворобах з урахуванням питань економіки. Допомогала поліпшенню засвоєння студентами дисципліни їх активна участь у роботі наукового студентського гуртка.

З метою поліпшення підготовки студентів-заочників викладачі кафедри епізоотології написали ряд посібників і лекцій: «Клінічне дослідження інфекційно хворих тварин», «Посібник з організації та економіки ветеринарних заходів» і «Практикум з епізоотології» доцента М. І. Горбаня, «Загальні закономірності епізоотичного процесу» професора О. К. Щербини,

«Бактеріофаги, їх значення та практичне використання» доцента І. П. Ревенка та ін.

Також викладачі кафедри займалися пропагандою епізоотологічних знань серед ветфахівців та населення, видаючи спеціальні брошури, друкуючи популярні статті, плакати і листівки, читаючи лекції і провадячи бесіди (М. І. Горбань, К. О. Настенко, В. П. Литвин та ін.). Вони також постійно підтримували тісний зв'язок з виробництвом і надавали консультативну і практичну допомогу багатьом господарствам республіки при організації заходів профілактики і ліквідації інфекційних хвороб тварин. В цьому напрямку значну увагу приділяли розробці та впровадженню в практику методів комплексної імунізації проти найважливіших інфекційних хвороб в спеціалізованих свинарських господарствах (В. П. Риженко та ін.).

З 1985 року завідував кафедрою епізоотології та інфекційних хвороб доктор ветеринарних наук, професор, лауреат Державної премії УРСР В.П. Литвин. З 1987 р. він керує науковою роботою кафедри, яка присвячена розв'язанню актуального питання тваринництва — збереженню молодняку сільськогосподарських тварин і птиці, пошукам, розробці і впровадженню в практику нових препаратів. У співробітництві з науковцями АН України ним за останні 20 років розроблено і впроваджено у виробництво 19 біологічних і антимікробних препаратів. НТД на 16 препаратів затверджені в чинному порядку, що дає дозвіл на їх застосування. Серед них - пробіотики (бактерин-SL, споролакт, моноспорин-ПК, біфідум-бактерин ветеринарний) антимікробні та дезінфекційні препарати (етоній, тіоній, додезоній, енвет-1, квініфур, ветазол, водозоль, санапін, ветадерм, протейфлазид) вітамінні препарати (акваграм, гермо гран) і ін. Разом з професором кафедри В.П. Риженком було розроблено та виготовлено для апробації в виробничих умовах чотири асоційовані вакцини проти ешерихіозу, сальмонельозу та анаеробної ентеротоксемії.

В.П. Литвин автор дванадцяти свідоцтв і чотирьох патентів, понад 300 наукових і методичних праць, у тому числі дванадцяти підручників, посібників і монографій.

У 1987 р. В. П. Литвин став лауреатом Державної премії України. Разом з тим він брав участь в роботі ВАК України (заступник голови експертної комісії), був членом НТР Міністерства аграрної політики України, двох спеціалізованих рад із захисту дисертацій. Ним підготовлено вісім кандидатів наук.

За добросовісну наукову і педагогічну діяльність професор В.П. Литвин нагороджений 4 медалями, ювілейними знаками, почесними грамотами МСГ СРСР, Мінагропром комплексу України і Національного аграрного Університету, обраний академіком академії наук Вищої школи України (1996). Він лауреат академічної нагороди Ярослава Мудрого (2001), лауреат державної премії УААН (2004), є дійсним іноземним членом Російської академії природничих наук ім. В.І. Вернадського (2001) та почесним професором Харківської державної зооветеринарної академії (2002).

З вересня 2004 р. очолив кафедру епізоотології та інфекційних хвороб к.в.н., доцент Постої В.П. В той же час на кафедрі плідно працювали доценти Радіонов М.Т., доцент, заслужений ветеринарний лікар Української РСР Євтушенко А.Ф., доцент, відомий іхтіопатолог Наконечна М.Г.

З січня 2009 року в.о. завідувача кафедри є доктор ветеринарних наук, доцент Мазур Т.В. Навчальну, науково-дослідну роботу на кафедрі здійснюють професори Литвин В.П. та Мазур Т.В., доценти Поліщук В.В., Литвиненко В.М., Сорокіна Н.Г., Гусаков В.В., ст. викладач Гуменюк В.І., асистент Гомзиков О.М.

Кафедра має кілька наукових напрямків, об'єднаних в програму профілактики та ліквідації інфекційних хвороб тварин.

Співробітники кафедри надають консультативну допомогу багатьом тваринницьким господарствам, науковцям та фахівцям ветеринарної медицини інших установ як в Україні так і за кордоном. Пропаганда ветеринарних наукових досягнень здійснюється шляхом участі науково-педагогічних працівників в наукових конференціях, семінарах, з'їздах, конгресах та під час ведення курсу підвищення кваліфікації фахівців ветеринарної медицини.

На кафедрі запроваджуються нові технології навчання, зокрема ті, що ґрунтуються на використанні комп'ютерних програм Assistant, демонстрації відеоматеріалів з певної теми.

Крім фахівців ОКР «Спеціаліст» співробітники кафедри задіяні в створенні навчальних програм для ОКР «Магістр» та здійснюють керівництво аспірантами по виконанню наукових досліджень з обраних наукових напрямків.

Література

1. Литвин В.П., Ярчук Б.М. Загальна епізоотологія. Київ: "Урожай".- 1995.- 325с.
2. Ярчук Б.М., Вербицький П.І., Литвин В.П. Загальна епізоотологія: Біла Церква, БДАУ, 2002. -286с.
3. Литвин В.П. та ін. Практикум із загальної епізоотології: Київ, НАУ. - 2002.- 73с.
4. Законодавство України про ветеринарну медицину. За ред. П.П.Достоєвського та В.І.Хоменко. - К.: Урожай. - 1999. – 486с.
5. Эпизоотология и инфекционные болезни сельскохозяйственных животных. Под ред. проф. А.А. Конопаткина, М., 1984.- 352с.

Summary

Department of epizootology and infectious diseases of National Agricultural University has an interesting, glorious and heroica history closely related to famous scientists, among which there are 10 doctors of science and 30 doctors of philosophy. The department closely cooperates with different branches of manufacture. Its scientific activity results in numerous textbooks, handbooks and methodical recommendations issues.

Стаття надійшла до редакції 3.03.2010